

Katedra i Zakład Psychologii Klinicznej

Wydział Medyczny

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego

w Poznaniu

Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego

dr n roln. inż. Joanny Kowalkowskiej

w związku z postępowaniem o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego

w dziedzinie nauk rolniczych w dyscyplinie technologia żywności i żywienia

Podstawa wykonania recenzji: Uchwała nr 4/2024 Rady Naukowej Dyscypliny Technologia Żywności i Żywienia Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 7 lutego 2024 r.

1. Sylwetka kandydatki

Dr n. roln. inż. Joanna Kowalkowska uzyskała tytuł zawodowy inżyniera technologii żywności i żywienia człowieka w roku 2009 przedstawiając na Wydziale Nauki o Żywności Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie pracę wykonywaną pod kierunkiem prof. Lidii Wądołowskiej pt.: „Nadwaga i otyłość wśród młodzieży akademickiej a spożycie warzyw i owoców”. Trzy lata później, także pod kierunkiem prof. Wądołowskiej, obroniła pracę magisterską pt.: „Porównanie oceny sposobu żywienia studentek metodą częstotliwości spożycia żywności i metodą bieżącego notowania”. Po skończeniu studiów dr Joanna Kowalkowska rozpoczęła pracę na etacie asystenta w Katedrze Żywienia Człowieka, Wydziału Nauki o Żywności, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W roku 2017 Pani dr Kowalkowska obroniła na Wydziale Nauki o Żywności UWM w Olsztynie pracę doktorską pt.: „Badania współzależności między postawami dziewcząt i młodych kobiet wobec żywności, żywienia i zdrowia oraz spożyciem pokarmowych źródeł węglowodanów”, uzyskując stopień naukowy doktora nauk rolniczych w zakresie technologii żywności i żywienia. Promotorem wyróżnionej dysertacji była także Pani prof. Lidia Wądołowska. W tym samym roku dr

Kowalkowska objęła stanowisko adiunkta w Katedrze, w której pracowała. Sylwetka kandydatki, przedstawiona po krótko powyżej, charakteryzuje spójność naukową w dziedzinie i dyscyplinie omawianej w niniejszej ocenie.

2. Ocena dorobku naukowego kandydatki

Dorobek naukowy Habilitantki jest spójny i obraca się w obszarze szeroko rozumianej tematyki analizy sposobu żywienia różnych grup ludności. Na pierwszy plan wysuwa się działalność naukowa Habilitantki związana z analizą tych zagadnień w odniesieniu do uwarunkowań demograficznych i socjoekonomicznych badanych grup. Począwszy od czasów studenckich Habilitantka prowadzi badania dotyczące monitoringu żywieniowego, skupiając się na preferencjach żywieniowych dzieci i młodzieży w zakresie analizy częstości spożycia grup produktów spożywczych i wybranych składników odżywczych. Na uwagę zasługuje fakt nowatorskiego w tamtych czasach wykorzystywania narzędzi statystycznych do próby wyodrębnienia wzorców żywieniowych na podstawie analizy skupień, dziś metody powszechnej. Innym aspektem wyróżniającym dorobek w tej części, a rozwijany dalej, to początek zainteresowania się Habilitantki metodologią badań żywieniowych.

Innym, ważnym aspektem działalności naukowej Pani dr Kowalkowskiej, odbijającej się w jej dorobku naukowym, jest praca nad rozpoznawaniem wpływu żywienia oraz postaw do spożywania pokarmu na szeroko rozumiane zdrowie młodych kobiet i dziewcząt, w aspekcie ich zachowań żywieniowych, ale także i społecznych. Potwierdzenie znanych przypuszczeń, iż status ekonomiczny wpływa na podejście do spożywania pokarmu, może stanowić wytyczne dla prac nad programami poprawy jakości żywienia w grupie młodych kobiet i dziewcząt. Jako ciekawy aspekt uznaję próbę określenia związku obaw o zdrowie i prawidłowe żywienia a wzorcami żywieniowymi. Choć aspekt obaw o zdrowie dotychczas badany był w większości w grupach osób w późnej adolescencji, choćby prace prowadzone przez Oceniającego, wykorzystując standaryzowany test wykorzystywany w psychologii zdrowia, czyli MHLC (ang. Multidimensional Health Locus of Control Scale) – wielowymiarowy kwestionariusz umiejscowienia kontroli zdrowia, to wyniki w grupach osób starszych oraz dziewcząt wykazujących tendencje do zaburzeń odżywiania były analogiczne do tych uzyskanych przez Habilitantkę. Wzory żywienia ściśle były powiązane z obawą o zdrowie lub, jak w badaniach MHLC, z wewnętrznym umiejscowieniem kontroli zdrowia. Ciekawym aspektem jest wniosek Habilitantki, iż nie ma takiego związku między obawą o prawidłowe odżywianie a wzorcem żywienia. Znaczy to, że bardziej boimy się utraty zdrowia niż stosowania nieprawidłowego żywienia.

Praca w jednym z najlepszych w kraju ośrodków żywieniowych, pod kierunkiem pani profesor Lidii Wądołowskiej, czołowego specjalisty w tej dziedzinie, miała i ma swoje odzwierciedlenie w dorobku naukowym, a przez pryzmat jej dokonań, w rozpoznawalności w środowisku żywieniowym Pani dr Kowalkowskiej.

Pani dr inż. Joanna Kowalkowska jest autorem i współautorem ponad 90 prac naukowych, z których jedną trzecią stanowią oryginalne prace twórcze. Opublikowała 25 prac w czasopiśmie JCR, z czego 7 prac przed uzyskaniem stopnia doktora. W tym miejscu zwraca uwagę pewna „mono-czasopismowość” Habilitantki. Aż 16 prac, z 25 umieściła ona w czasopiśmie *Nutrients*, w którym jest także członkiem tematycznego panelu doradczego. może to ograniczyć impakt wpływu naukowego Habilitantki. W publikacjach poza IF, Habilitantka jest współautorem jedynie 7 prac (1 po uzyskaniu stopnia doktora). Zaznacza się tutaj mocny trend do umieszczania swoich prac w czasopiśmie przynoszących punkty Jednostce zatrudniającej. Habilitantka wymienia 57 doniesień konferencyjnych z czego 19 doniesień pojawiło się po uzyskaniu stopnia doktora. Znaczny udział w prezentowanych wystąpieniach konferencyjnych mają doniesienia w recenzowanych materiałach zjazdowych uwzględnianych w bazie WoSci. Habilitantka jest także współautorem monografii wydanej przed uzyskaniem stopnia doktora oraz rozdziału w monografii, która ukazała się po tym fakcie.

Przed uzyskaniem stopnia doktora Habilitantka brała udział w realizacji jednego grantu finansowanego w ramach konkursu MNiSW. W projekcie tym pt. „Zachowania żywieniowe dziewcząt i młodych kobiet jako czynnik ryzyka zaburzeń zdrowia – strategie ograniczania negatywnych konsekwencji zdrowotnych”, angażującym współpracę międzyuczelnianą w kraju, wykonywała prace dotyczącą opracowania bazy danych, przeprowadzenia szkoleń koordynatorów ankietów, jak też analiz statystycznych i opracowania wyników badań. Warto zwrócić uwagę na fakt, że ten projekt o akronimie *GEBaHealth* skupiał czołowe ośrodki żywieniowe i znane nazwiska w tej dziedzinie w kraju. Pozwoliło to niewątpliwie na uzyskanie przez Habilitantkę solidnego warsztatu żywieniowego, szczególnie w aspekcie oceny sposobu żywienia i przeprowadzania badań kwestionariuszowych w znacznej grupie osób badanych. Praca w tak znakomitym gronie zaowocowała licznymi publikacjami i monografią, a w końcu stały się początkiem badań z niedocenianej do tej pory w środowisku nowej dziedziny, którą nazwać można *nutrimetrią*, a którą przedstawiono w osiągnięciu Habilitacyjnym. Projekt i wkład Habilitantki został doceniony nagrodami naukowymi.

W ostatnich latach Pani dr Kowalkowska nie uczestniczyła, ani nie była kierownikiem projektu finansowanego w ramach konkursu. Mimo to, w latach 2014-2018 kilkakrotnie uczestniczyła w pracach ciekawego projektu badawczo-edukacyjnego „ABC Zdrowego Żywienia” koordynowanego przez SGGW, a skupiającego wiele znaczących ośrodków żywieniowych w kraju. Projekt dotyczył oceny skuteczności edukacji żywieniowej w grupie

dzieci i młodzieży na zmianę sposobu żywienia tej istotnej grupy. Habilitantka pełniła rolę sekretarza i wykonawcy projektu.

W 2014 i 2016 roku Habilitantka odbyła dwa staże naukowe w ramach programu Erasmus i Erasmus Plus w University of Porto, Faculty of Nutrition and Food Sciences. Efektem tych wyjazdów jest współpraca Pani dr Kowalkowskiej z tym ośrodkiem oraz publikacje w cenionych czasopismach. Również i w tym przypadku zaznacza się wysoka spójność tematyczna naukowych dokonań Habilitantki. We współpracy z ośrodkiem portugalskim Pani dr Kowalkowska doskonalila warsztat metodyki badań żywieniowych, zarówno oceniając związek czynników nieżywnościowych (socjodemograficznych) z żywieniowymi (ocena stanu odżywienia) oraz próbę porównywania różnych metod oceny stanu odżywienia i sposobu żywienia grup badanych.

Za swoją działalność naukową, jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora, pani dr Joanna Kowalkowska czterokrotnie była wyróżniana stosowanymi nagrodami za osiągnięcia naukowe, w tym indywidualnymi, JM Rektora UWM oraz pięciokrotnie po uzyskaniu stopnia dr. Złożona przez Panią dr Kowalkowską dysertacja w 2017 roku została także wyróżniona przez JM Rektora UWM. Pani dr Joanna Kowalkowska była także doceniona stosownymi wyróżnieniami w innych gremiach, min. za osiągnięcia badawcze w zespole realizującym projekt między-ośrodkowy (JM Rektor SGGW), nagroda w dyscyplinie technologia żywności i żywienia (Rada Naukowa projektu), nagroda za opublikowanie książki (JM Rektor UWM).

Zgodnie z informacją bibliometryczną Habilitantka uzyskała sumaryczny wskaźnik *Impact Factor* w wysokości 92.770. Łączna liczba cytowań publikacji według Web of Science Core Collection wyniosła 373 (bez autocytowań), a Indeks Hirsha = 12. Natomiast liczba punktów MNiSW wyniosła sumarycznie 1941 punktów.

Podsumowując, *osiągnięcia naukowe Habilitantki wnoszą znaczący wkład w rozwój dyscypliny naukowej technologia żywności i żywienia*. Przebieg jej kariery naukowej pokazuje szerokie zainteresowania aktualnymi problemami dotyczącymi oceny sposobu żywienia i stanu odżywienia, ze szczególną uwagą kierowaną wobec grupy młodych kobiet i dziewcząt. Także bardzo aktualne zainteresowanie się Habilitantki tematyką konstruowania narzędzi do pomiaru zachowań żywieniowych, stanowi jej atut i szeroką rozpoznawalność w środowisku. Habilitantka wpisuje się w niedocenianą do tej pory niszę próby oceny porównawczej różnych metod stosowanych w naukach o żywności i żywieniu, których efektem jest przedstawiane Osiągnięcie. W związku z tym, spełniają wymagania stawiane kandydatom do uzyskania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk rolniczych w dyscyplinie technologia żywności i żywienia.

3. Ocena wskazanego osiągnięcia naukowego będącego przedmiotem postępowania o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk rolniczych w dyscyplinie technologia żywności i żywienia

Jako podstawę ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego pani dr inż. Joanna Kowalkowska wybrała cykl powiązanych ze sobą tematycznie pięciu prac pod wspólnym tytułem: „Ocena jakości kwestionariuszy częstotliwości spożycia żywności i możliwości ich zastosowania do identyfikowania wzorów żywienia”. W cykl weszły prace, wyłączone z ogólnego dorobku Habilitantki, których łączna suma IF wynosi 23.484, stanowiących 475 punktów MNiSW. We wszystkich pracach Habilitantka jest pierwszym autorem, a jej udział w projektowaniu i powstawaniu prac był znaczący. Prace z cyklu były do dnia formułowania oceny zacytowane około 150 razy. W skład cyklu weszły następujące publikacje oryginalne:

1. Kowalkowska J, Slowinska MA, Slowinski D, Dlugosz A, Niedzwiedzka E, Wadolowska L, Comparison of a full food-frequency questionnaire with the three-day unweighted food records in young Polish adult women: implications for dietary assessment. *Nutrients*, 2013, 5, 2747-2776, doi: 10.3390/nu5072747 (MNiSW = 20, IF=3.148;).
2. Kowalkowska J, Wadolowska L, Czarnocinska J, Czlapka-Matyasik M, Galinski G, Jezewska-Zychowicz M, Bronkowska M, Dlugosz A, Loboda D, Wyka J, Reproducibility of a questionnaire for dietary habits, lifestyle and nutrition knowledge assessment (KomPAN) in Polish adolescents and adults. *Nutrients*, 2018, 10(12), 1845, doi:10.3390/nu10121845 (MNiSW = 35; IF = 4,171)
3. Kowalkowska J, Wadolowska L, Hamulka J, Wojtas N, Czlapka-Matyasik M, Kozirok W, Bronkowska M, Sadowska J, Naliwajko S, Dziaduch I, Koronowicz A, Piasna-Slupecka E, Czeczulewska E, Czeczulewski J, Kostecka M, Dlugosz A, Loboda D, Jeruszka-Bielak M, Reproducibility of a short-form, multicomponent dietary questionnaire to assess food frequency consumption, nutrition knowledge, and lifestyle (SFFFQ4PolishChildren) in Polish children and adolescents. *Nutrients*, 2019, 11(12), 2929, doi:10.3390/nu11122929 (MNiSW = 140; IF = 4,546)
4. Kowalkowska J, Wadolowska L, Czarnocinska J, Galinski G, Dlugosz A, Loboda D, Czlapka-Matyasik M, Data-Driven Dietary Patterns and Diet Quality Scores: Reproducibility and Consistency in Sex and Age Subgroups of Poles Aged 15–65 Years. *Nutrients*, 2020, 12(12), 3598, doi:10.3390/nu12123598 (MNiSW = 140; IF = 5,719)
5. Kowalkowska J, Wadolowska L, The 72-Item Semi-Quantitative Food Frequency Questionnaire (72-Item SQ-FFQ) for Polish Young Adults: Reproducibility and Relative

Validity. *Nutrients*, 2022, 14(13), 2696, doi: 10.3390/nu14132696 (MEiN = 140; IF = 5,9)

Wszystkie wskazane prace zostały opublikowane w różnych latach w czasopiśmie z grupy MDPI – *Nutrients*. Jedna praca została wydana przed uzyskaniem stopnia doktora.

Przedstawione do oceny prace stanowią tematycznie spójny cykl odpowiadający postawionym celom naukowym wskazanego osiągnięcia. Habilitantka podjęła się oceny jakości kwestionariuszy spożycia żywności opracowanych na przestrzeni lat przez różne ośrodki w kraju, także ten, reprezentowany przez autorkę opracowania, a skierowanych do szerokiej grupy respondentów. Za cel postawiono sobie także możliwość ich zastosowania do identyfikowania wzorców żywienia. Ocena sposobu żywienia stanowi kluczowy element badań w wielu dziedzinach i dyscyplinach naukowych, począwszy od najbardziej oczywistej, żywienia człowieka, poprzez medycynę, farmację, a nawet nauki matematyczne, w tym statystykę. Takie powszechne zainteresowanie wynika z oczywistego faktu związku żywienia, spożywania pokarmu, ze zdrowiem i dobrostanem człowieka. W badaniach epidemiologicznych to właśnie metoda kwestionariuszowej oceny częstości spożycia jest kluczowa. Stanowi to spore wyzwanie dla twórców kwestionariuszy częstości spożycia. Takie narzędzia muszą być powtarzalne, jednoznaczne, obejmować możliwie jak najszerszą grupę występujących produktów oraz przede wszystkim stanowić wiarygodne źródło danych naukowych. Od dawna w innych dziedzinach, w których ankietowanie stanowi podstawę orzekania o występujących cechach badanych osób, a także stanowi możliwość klasyfikowania ich, ocena rzetelności, trafności, dokładności jest podstawą konstruowania kwestionariuszy. Przykładowo psychologowie konstruując testy diagnostyczne w dużej mierze opierają się na wymienionych cechach wielokrotnie sprawdzanych, w różnych warunkach. Tego brakowało w naukach o żywności i żywieniu, a kwestionariusze wykorzystywane w ocenie sposobu żywienia, były kwestionowane. Zwrócenie uwagi na ten fakt i próba ustalenia normalizacji wykorzystywanych narzędzi, które proponuje Habilitantka, stanowi wartościowy element obserwowanej zmiany, choć zaznaczanej już od wielu lat, to jednak po raz pierwszy ocena taka została dokonana w sposób formalny. Ten aspekt omawianego osiągnięcia ma bardzo silny charakter praktyczny. szczególnie wartościowe, w opinii recenzenta, jest zaznaczenie przez Habilitantkę różnic kulturowych i/lub narodowych. Trzymanie się przekonania, że wystarczy przetłumaczyć kwestionariusz wydany w innym kraju, aby mierzył to co mierzy w środowisku twórców, jest błędne. Różnice w zwyczajach żywieniowych, preferencjach, a w końcu dostępności produktów spożywczych, niewątpliwie występują nie tylko w odmiennych kulturach, ale nawet subkulturach w obrębie danej kultury. Stąd, jak dobrze zauważa Habilitantka, „każdy nowo opracowany, zmodyfikowany lub zaadoptowany kwestionariusz należy poddać walidacji w populacji docelowej”, która obejmuje ocenę dokładności, rzetelności czy trafności testów.

Oceniam wysoko rozeznanie Habilitantki w sposobach dokonywania walidacji testów i kwestionariuszy w innych dziedzinach nauki, np. psychologii, co udowadnia cytując prof. Brzezińskiego, niekwestionowanego autorytetu w dziedzinie psychometrii.

Ogólnoświatowy trend w różnych dziedzinach nauki objawiający się dążeniem do maksymalizacji inter- i multidyscyplinaryzmu prowadzi do poszukiwania narzędzi pomiarowych obcych przedstawicielom danej dziedziny. Może to prowadzić do nieumiejętnego wykorzystywania testów i kwestionariuszy. Dotyczy to także nauk o żywności i żywieniu, które dla osób postronnych wydają się proste i mało skomplikowane. Opracowanie i rekomendowanie standaryzowanych kwestionariuszy może zniwelować ten problem. W przebiegu prezentowanych badań na uwagę zasługuje fakt próby uproszczenia niektórych kwestionariuszy poprzez rzetelną ich walidację wobec innych, referencyjnych metod. Wskazanie mocnych i słabych stron ocenianych kwestionariuszy daje wybór potencjalnemu użytkownikowi, aby ten mógł dobrać test do własnych celów i założeń. Zarówno ocena jakości prezentowanych kwestionariuszy, jak też, możliwości ich zastosowania została przeprowadzona profesjonalnie i nie budzi zastrzeżeń. Nawet w kwestionariuszach, w których Habilitantka wykazała znaczące przeszacowania w aspekcie niektórych składników, proponuje ona metody korygowania tych błędów, co przywraca test do użyteczności naukowej.

Podsumowując, wszystkie publikacje składające się na osiągnięcie naukowe stanowią kompleksowe opracowania. Metody badawcze zostały zaprojektowane w przemyślany sposób i świadczą o dużym warsztacie naukowym Habilitantki. Całość składa się na spójne dzieło, poszczególne artykuły są powiązane między sobą. Wyniki przedstawione w osiągnięciu naukowym stanowią cenne źródło oryginalnych informacji i przyczyniają się do poszerzenia wiedzy w dziedzinie nauk rolniczych, w dyscyplinie technologii żywności i żywienia. Ponadto uzyskane przez Habilitantkę wyniki stanowią punkt wyjścia do dalszej pracy nad możliwością konstruowania dokładnych, rzetelnych i trafnych kwestionariuszy, a co za tym idzie, możliwości głębszego oszacowania prawidłowości i nieprawidłowości żywieniowych populacji, co w rezultacie przyczyni się do poprawy dobrostanu ludzi. *Całość osiągnięcia stanowi znaczący wkład w rozwój dyscypliny naukowej jaką jest technologia żywności i żywienia.*

4. Ocena dodatkowych informacji o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę

Pani dr inż. Joanna Kowalkowska jest doświadczonym nauczycielem akademickim. Prowadzi zajęcia dydaktyczne, w języku polskim i angielskim, na 6 kierunkach studiów rodzimego Uniwersytetu, będąc odpowiedzialną za 11 przedmiotów. Habilitantka była także opiekunem licznych prac dyplomowych.

Pani dr Kowalkowska angażowała się także w wydarzenia popularyzujące naukę. Na szczególną uwagę zasługuje fakt pracy w tym zakresie z młodzieżą i osobami starszymi w ramach „ABC Zdrowego Żywienia”, lekcje pokazowe w szkołach średnich promujące właściwe odżywianie, a także pokaz analizy składu ciała.

Pani dr Joanna Kowalkowska angażuje się w liczne prace organizacyjne na rzecz Wydziału, Uczelni i środowiska, zarówno jako członek kilku komisji i zespołów, w tym dydaktycznych, jak też opiekun pracowni badań densytometrycznych czy edukacji żywieniowej.

Podsumowując działalność dydaktyczną, organizacyjną oraz na rzecz środowisk pozauczelnianych Habilitantki *spełnia wymogi stawiane przed kandydatami do stopnia naukowego doktora habilitowanego.*

5. Podsumowanie

Podsumowując przedstawiony mi do oceny dorobek naukowy dr n. rol. inż. Joanny Kowalkowskiej stwierdzam, że zarówno spójny rozwój naukowy Habilitantki, jak i jej osiągnięcia naukowe *wnoszą istotny wkład w rozwój dyscypliny technologia żywności i żywienia*, a więc dr n. rol. inż. Joanna Kowalkowska spełnia wymogi stawiane przed kandydatami na stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk rolniczych dyscyplinie technologia żywności i żywienia (art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742).

Tym samym, rekomenduję Radzie Naukowej Dyscypliny Technologia Żywności i Żywienia Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie o dopuszczenie dr n. rol. inż. Joanny Kowalkowskiej do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

dr hab. inż. Rafał W. Wójciak

dr hab. Rafał W. Wójciak
psycholog, psychoterapeuta
dietetyk

